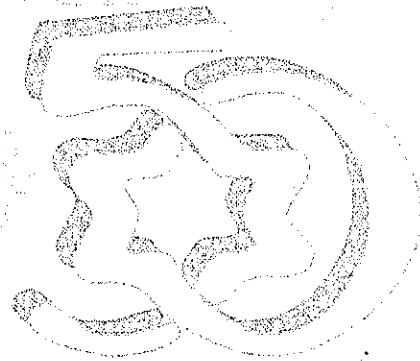

פרסומי
י.א.

א. כלל ענפי המשק
ב. תעשייה, מסחר ושיירות

א. כלל ענפי המשק

ב. תעשייה, מסחר ושירותים

הוכן ע"י שמחה בר-אליעזר

פרסום מתוך סדרה היוצאת לאור לרגל שנת היובל למדינת ישראל.
הפרסומים בסדרה מתארים את ההתפתחויות, מאז הקמת המדינה,
בתחומי האוכלוסייה, החברה והכלכלה, ומלווים בלוחות ובדיאגרמות.

העריכה והעיצוב נעשו ע"י מירי שיינפלד וסבינה דוברר מגף הוצאה לאור.

לבירורים ניתן לפנות לגבי שמחה בר-אליעזר, טל' 02-6553436.

© זכויות היוצרים בפרסום זה שייכות למדינה.
הרוצה לצטט רשאי לעשות כן בתנאי שיציין את המקור.

ISSN 0793-9108

תוכן העניינים

עמוד

11	..... חלק א': כלל ענפי המשק
20	..... נספח מס' 1: סקטור עסקי
חלק ב': תעשייה, מסחר ושירותים	
תעשייה	
23	..... 1. כללי
24	..... 2. התוצר התעשייתי, עבודה והון
26	..... 3. מבנה ענפי של התעשייה
29	..... 4. מבנה השוק המקומי למוצרים תעשייתיים
32	..... 5. מבנה כוח אדם, השקעה בהון ובמחקר ופיתוח
35	..... מסחר ושירותי אוכל
37	..... שירותים פיננסיים, עסקיים ואישיים
40	..... נספח מס' 2: ייצור תעשייתי, תשומות עבודה ומלאי הון בשנים 1960-1996

חלק א': כלל ענפי המשק

חלק א': כלל ענפי המשק

מבנה הייצור של ענפי המשק (בשנת 1996) מאופיין על ידי משקל גבוה (70%) של ענפי השירותים: שירותים ציבוריים - כ-26% ושירותים עסקיים ואישיים - 43%, ייצור תעשייתי - 18% ומשקל נמוך (2%) של ייצור חקלאי. בכך מקביל מבנה המשק למבנה הייצור של המדינות המפותחות, שבהן התוצר לנפש גבוה מישראל; לעומת זאת, אחוז השירותים גבוה, יחסית למדינות שבהן התוצר לנפש שווה לזה שבישראל. משקלם של השירותים הציבוריים בישראל גבוה בהשוואה לארצות מפותחות; אחת הסיבות לכך היא נטל הביטחון.

לוח 1. מבנה התוצר הענפי בישראל ובמדינות מפותחות

1995

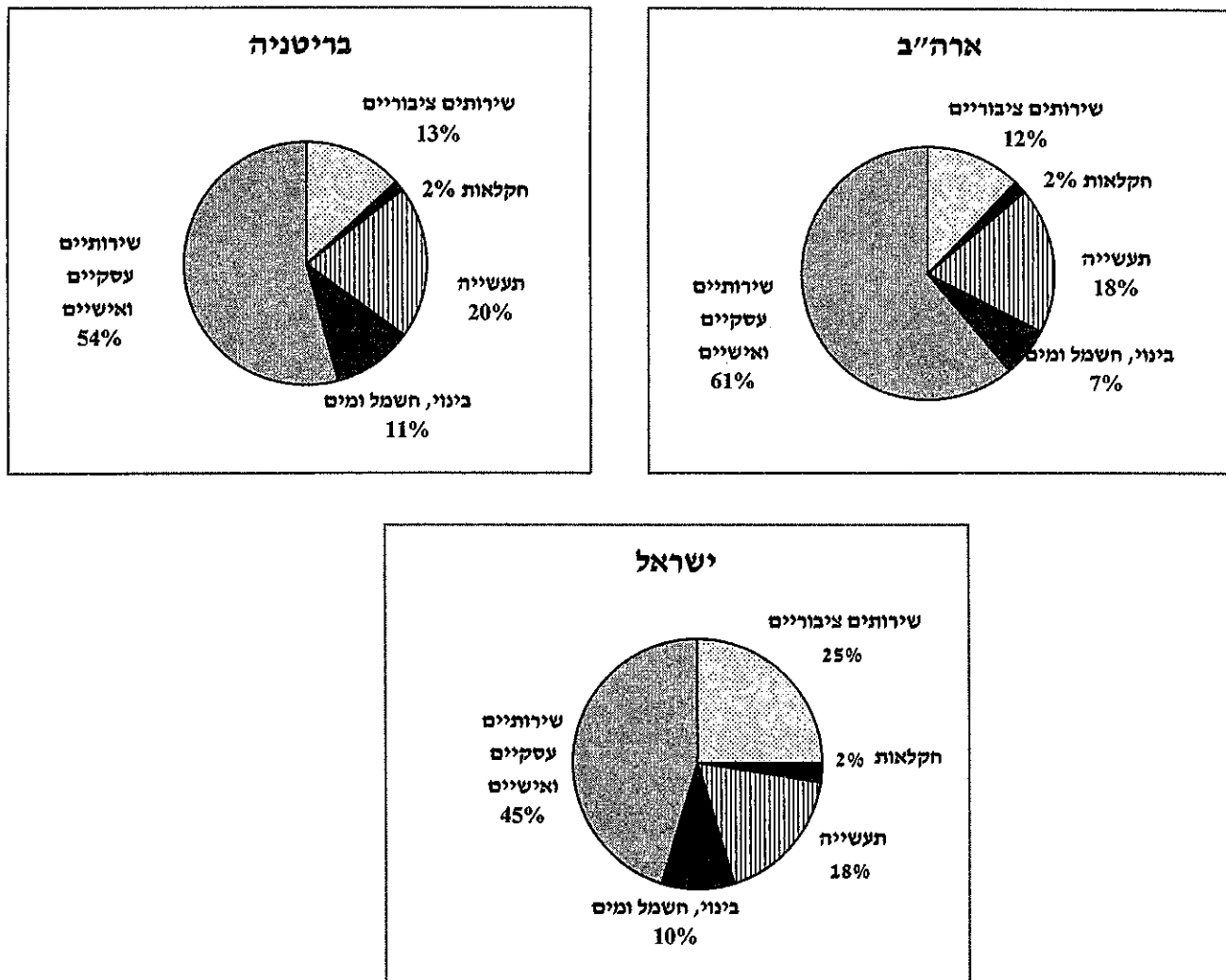
אחוזים

ארה"ב	בריטניה	צרפת	גרמניה	ישראל	
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
12.1	13.2	17.9	13.4	25.0	שירותים ציבוריים
87.9	86.8	82.1	77.6	75.0	תוצר עסקי
1.9	1.6	2.5	3.9	2.4	חקלאות
18.4	20.2	18.8	24.6	17.8	תעשייה
6.5	10.8	8.8	8.7	9.5	בינוי, חשמל ומים
61.1	54.2	52.0	51.4	45.3	שירותים - תחבורה, מסחר, שירותים עסקיים ואישיים

המקור: גרמניה, צרפת בריטניה - פרסום של EURO - MEDITERRANEAN BULLETIN ארה"ב 1993 NATIONAL ACCOUNTS STATISTICS - UNITED NATIONS

התוצר העסקי (התוצר ללא שירותים ציבוריים), בשנת 1996, מורכב מ-43% ייצור סחורות בענפי החקלאות, התעשייה והבנייה, ו-57% שירותים - שירותי מסחר, תחבורה ותקשורת, פיננסים ושירותים עסקיים ואישיים.

דיאגרמה א. מבנה התוצר הענפי בישראל ובמדינות מפותחות, 1995

במשך 50 שנות קיום המדינה, התפתח המשק הישראלי ממשק קטן למשק גדול ופתוח, המייצר בשיטות ובתהליכים מודרניים ובטכנולוגיות מתקדמות. גדלו ההתמחות והייצור ליצוא, שמצאו ביטויים בגידול בפריון העבודה ובמעבר לענפים שמייצרים מוצרים מתוחכמים ולענפי שירותים.

סך התוצר העסקי של ענפי המשק גדל ריאלית פי 18 מ-1950 ועד 1996 (גידול שנתי ממוצע של 7.3%) (ראה נספח 1).

מ-1960 ועד 1996 נרשם גידול של פי 9 בתוצר העסקי (גידול שנתי של כ-6.3%), כאשר מספר המועסקים בענפי המשק עלה פי 3 (ב-3% בממוצע לשנה), ותשומות העבודה (שעות עבודה) עלו פי פחות מ-3 (גידול שנתי של כ-3% לשנה). במקביל חל גידול גבוה יותר במלאי ההון, שגדל פי 9.7 (גידול שנתי ממוצע של 6.5%); כך שהפיריון הכולל בענפי המשק עלה בכ-1.6% בממוצע לשנה בתקופה זו.

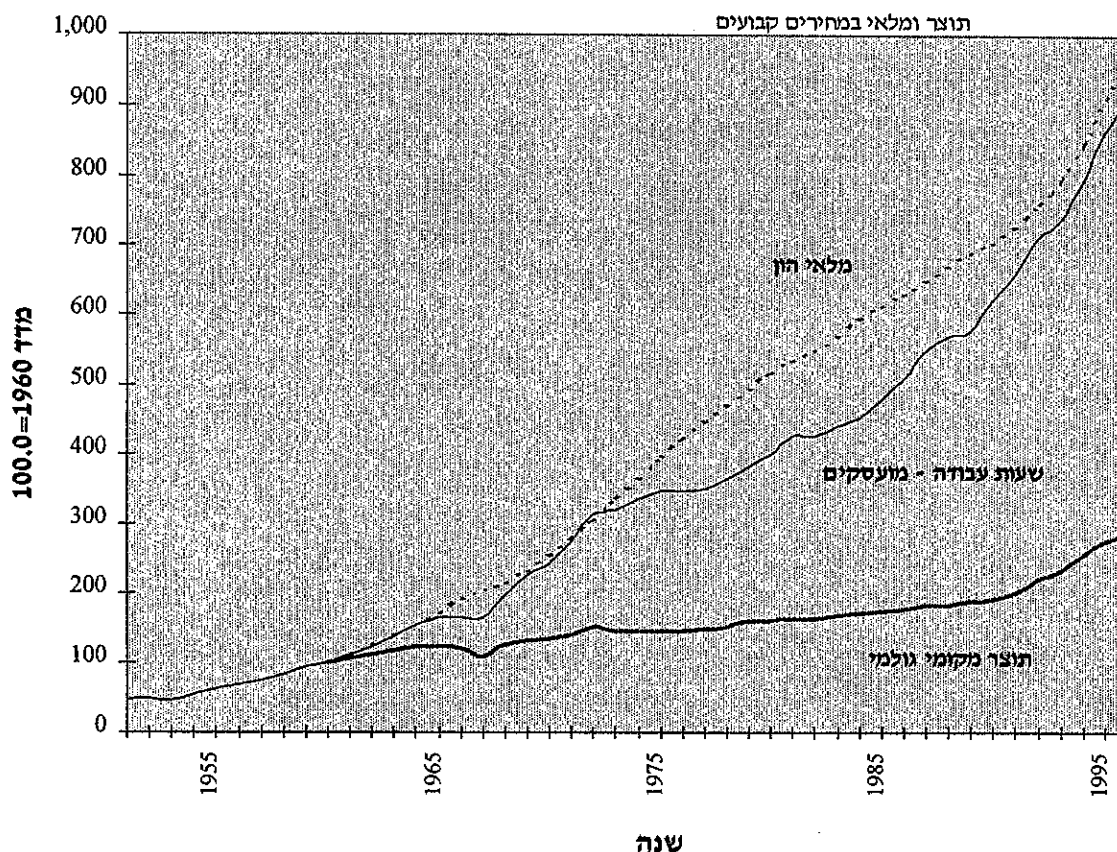
התפוקה החקלאית גדלה ריאלית פי 9 מאז שנת 1955, ובמקביל הצטמצם כוח האדם המועסק בחקלאות ב-30%; הייצור התעשייתי גדל פי 12 (משנת 1958 עד 1995) וכוח האדם המועסק בתעשייה גדל פי 3. הייצור התעשייתי מתרכז במוצרי היי-טק, וקטן חלקם של המוצרים המסורתיים (מזון, טקסטיל והלבשה). המעבר

מענפי ייצור לענפי שירותים, ובעיקר לשירותים פיננסיים ועסקיים, המאפיין את הכלכלה במשקים מפותחים בעולם, התרחש גם בישראל. עם העלייה ברמת החיים, ישנה נטייה גבוהה לצרוך יותר שירותים מסחורות.

דיאגרמה ב. סקטור עסקי

תוצר מקומי גולמי, מלאי הון גולמי, שעות עבודה - מועסקים

(100.0=1960)

ההתפתחויות במשק הישראלי במשך 50 שנות המדינה לא היו אחידות. העשור הראשון לקום המדינה התאפיין בקליטת עלייה - אוכלוסיית המדינה הוכפלה תוך 7 שנים. הגידול המהיר באוכלוסייה יצר ביקוש למוצרי צריכה והשקעה. הביקוש, יחד עם מקורות ההון שהועמדו לרשות המשק, אפשרו גידול מהיר של התוצר העסקי בקצב של 12% לשנה, עד תחילת שנות ה-70 (עם משבר בשנתיים של המיתון ב-1966 וב-1967).

העשור הראשון התאפיין בגידול ניכר בתפוקה החקלאית, שעלתה פי 3 ותרמה כ-2% בכל שנה לגידול התוצר בתקופה זו. מספר המועסקים בחקלאות הגיע ל-120 אלף (כ-20% מכלל המועסקים בענפי המשק). בתחילת תקופה זו עלה הייצור התעשייתי בקצב איטי, אך מאמצע שנות ה-50 ועד אמצע שנות ה-60, הוא הפיתוח התעשייתי לכ-12% בממוצע לשנה, והיווה כ-40% מגידול התוצר בשנים 1965-1960. באמצע שנות ה-60 הועסקו בתעשייה 220 אלף מועסקים (כ-33% מכלל המועסקים).

באמצע שנות ה-60 חלה ירידה בתוצר העסקי בשיעור של 1%, עקב המשבר שחל בענף הבינוי; כתוצאה מכך נגרמה ירידה של כ-2% בתוצר, דבר שגרר מיתון בענף התעשייה ובמיוחד בענפים המייצרים תשומות לענף הבינוי. בענף הבינוי חלו בכל השנים שינויים חדים הקשורים לגידול האוכלוסייה ולביקוש לדירות.

לאחר שנתיים של ירידה בתוצר בשנים 1966 ו-1967 ("יתקופת המיתון") החל, לאחר מלחמת ששת הימים, גידול מחודש בתוצר - בשיעור של 13% לשנה; זאת עד למשבר הדלק ומלחמת יום כיפור (שנת 1973). ענף התעשייה תרם כ-5% לגידול התוצר, ענף הבנייה - 2% וענפי המסחר והשירותים - כ-4%. הייצור התעשייתי עלה בשנים אלו (1968-1972) ב-12% בממוצע לשנה. בתקופה זו חל המפנה במבנה התעשייה בארץ, שהתפתחה מתעשייה של מוצרים מסורתיים - טקסטיל הלבשה ומזון, לתעשייה עתירת ידע. בתקופה זו החלה גם הירידה במשקלו של ענף החקלאות בכלל ענפי המשק מ-16% בשנות ה-50 ל-11% בשנות ה-60 ועד 3%-4% בשנות ה-90.

לוח 2. שיעורי שינוי שנתיים של תוצר ענפי המשק במחירים קבועים

אחוזים

1991-1995	1986-1990	1981-1985	1973-1980	1968-1972	1966-1967	1961-1965	1956-1960	1951-1955	
7.2	5.2	3.6	3.1	13.5	-0.2	10.9	9.8	12.4	סך הכל תוצר עסקי
5.0	5.4	5.4	5.8	5.6	8.6	6.7	12.3	12.2	חקלאות
7.5	1.9	3.6	3.7	15.1	-1.0	13.4	11.6	6.8	תעשייה
12.4	5.8	-4.2	-0.8	17.7	-13.1	11.1	..	..	בינוי, חשמל ומים
8.8	4.7	4.2	3.8	15.5	0	10.3	12.7	17.0	תחבורה
8.6	5.0	4.1	4.0	12.1	1.8	4.6	..	..	מסחר ושירותים

סוף שנות ה-70 ותחילת שנות ה-80 התאפיינו בשיעורי אינפלציה גבוהים. בשנים אלו התפתחו ענפי השירותים הפיננסיים. עד סוף שנות ה-60, היוו כל השירותים (הפיננסיים, העסקיים והאישיים) 15% מהתוצר העסקי. משקלם הלך וגדל, ובשנת 1982 הם היוו כרבע מהתוצר (מזה שירותים פיננסיים 12%). בשנת 1998, משקלם הינו כ-33% מהתוצר. בשנות ה-80, מחצית מגידול התוצר נבע מענפי השירותים - מסחר, שירותי אוכל והארוחה, שירותים פיננסיים ועסקיים ושירותים אישיים.

השנים שלאחר תכנית הייצוב הכלכלי, מאמצע שנות ה-80 ועד שנת 1990, התאפיינו בירידת שיעורי האינפלציה והסתגלות המשק לייצור בשיעורי אינפלציה נמוכים. הגידול בתוצר העסקי הסתכם ב-5% בממוצע לשנה, כאשר בענף התעשייה נרשמה בשנים 1988-1989 ירידה של 2%-3% לשנה.

בשנת 1996, גדל התוצר העסקי בשיעור של 5%, לאחר עלייה של כ-7% בממוצע לשנה מתחילת העשור. גידול התוצר העסקי בשנים האחרונות בקצב מוגבר התאפשר על ידי גידול בכוח האדם האזרחי בשיעור של 2% בשנת 1996, ובשיעור של 5% בממוצע לשנה מתחילת העשור. הגידול בכוח האדם בא מקליטת העלייה הגדולה בשנות ה-90 הראשונות ובמקביל חל גידול ניכר במלאי ההון.

לוח 3. תוצר גולמי של ענפי המשק ⁽¹⁾ (ללא שירותים ציבוריים ודיור)

אחוזים

1995	1990	1988	1982	1977	1972	1968	1965	1958	
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל תוצר עסקי
3.5	4.6	4.9	6.6	8.3	7.9	11.0	11.1	16.4	חקלאות
26.7	28.9	29.9	31.1	33.0	31.3	33.4	31.4	28.6	תעשייה
11.8	11.4	7.9	12.0	11.9	17.3	13.2	15.4	12.4	בינוי, חשמל ומים
14.1	14.2	14.6	15.4	15.1	14.1	15.7	15.0	15.0	מסחר, שירותי אוכל והארוחה
12.3	12.1	11.9	10.5	11.6	13.0	11.1	11.8	12.4	תחבורה ותקשורת
23.1	20.8	21.1	18.9	14.7	10.6				פיננסים ושירותים עסקיים
12.9	11.9	13.6	11.8	10.3	7.1				פיננסים
10.2	8.9	7.5	7.4	4.4	3.5	15.7 {	15.1 {	15.2 {	שירותים עסקיים
8.4	8.0	7.5	5.5	5.5	5.8				שירותים אישיים

⁽¹⁾ לפי "הסיווג האחד של ענפי הכלכלה, 1970", פרסום טכני מס' 46, בהוצאת הלמ"ס (נתוני שנת 1958 ו-1965 הותאמו לסיווג 1970).

מקור: לוחות תשומה-תפוקה לשנים 1958-1990; נתוני 1995 הינם אומדנים.

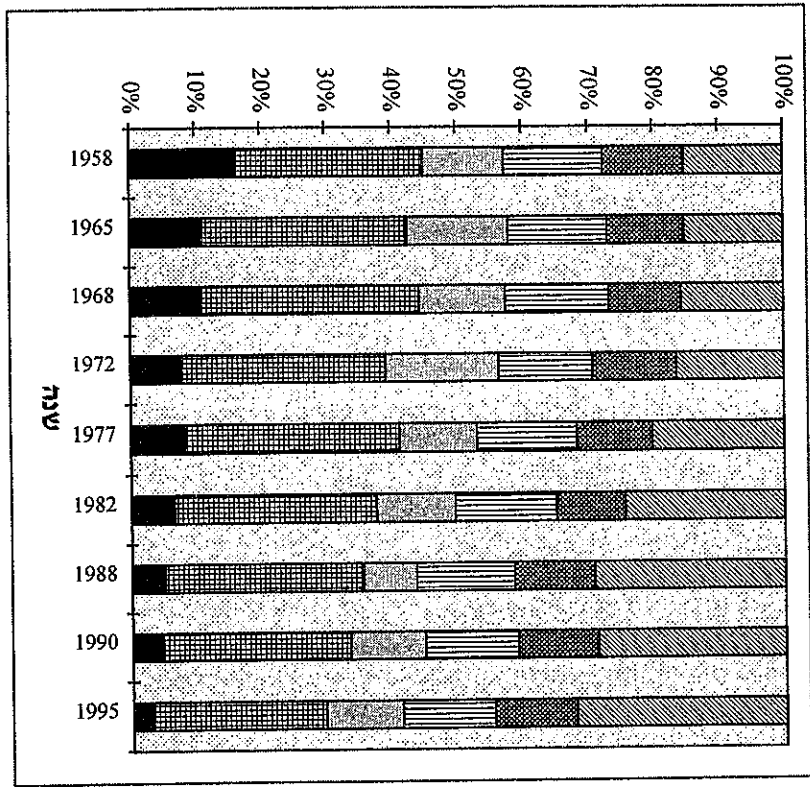
לוח 4. מועסקים בענפי המשק (ללא שירותים ציבוריים)

אחוזים

1995	1990	1988	1982	1977	1972	1965	1958	
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל תוצר עסקי
3.9	5.7	6.7	7.9	9.5	10.5	16.8	21.2	חקלאות
23.1	26.1	28.8	3.11	32.5	31.4	32.7	29.4	תעשייה
13.3	12.1	11.3	13.2	14.1	13.5	15.8	13.6	בינוי, חשמל ומים
15.4	15.7	15.5	15.7	17.0	17.3	15.7	13.4	מסחר, שירותי אוכל והארוחה
6.7	8.2	8.1	8.3	9.0	9.8	8.8	9.2	תחבורה ותקשורת
37.5	32.2	29.6	23.8	17.7	17.4	10.2	13.2	שירותים פיננסים, עסקיים ואישיים

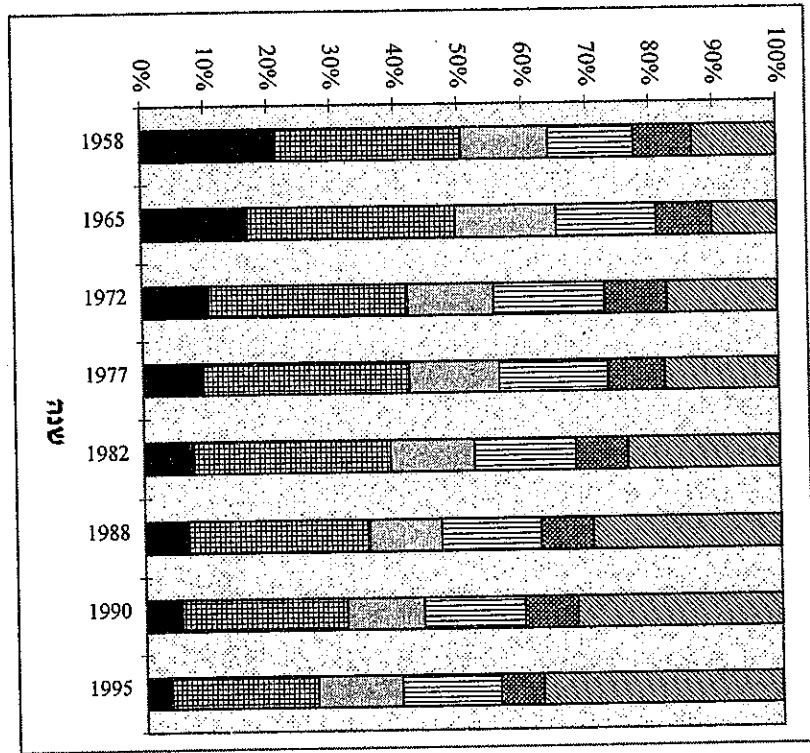
מקור: נתוני לוחות תשומה-תפוקה וסקרי כוח אדם.

דיאגרמה ד. תוצר גולמי של ענפי המשק

- שירותים פיננסיים, טקטיים ואישיים
- ▨ תחבורה ותקשורת
- ▧ מסחר, שירותי ארכל ודוארה
- ▦ ביוני, חשמל ורמים
- ▤ תעשייה
- חקלאות

דיאגרמה ג. מועסקים בענפי המשק

בשנים האחרונות, הייצור בענפי המשק הינו מוטה יצוא. כ-30% מתוצר ענפי המשק (סקטור עסקי) מופנה ליצוא, לעומת 13% בשנת 1958. במקביל, ישנה הקטנה של התוצר המופנה ישירות לצריכה (צריכה ציבורית ופרטית) ושל תוצר המופנה להשקעות.

לוח 5. ייעוד התוצר לפי שימושים סופיים (ישיר ועקיף)

1995			1958			סך הכל	ענפי המשק
יצוא	השקעה	צריכה פרטית וציבורית	יצוא	השקעה	צריכה פרטית וציבורית		
36	4	58	18	16	66	100	חקלאות
48	17	35	15	22	63	100	תעשייה
36	9	55	17	18	65	100	תחבורה
31	19	52	13	24	63	100	סך הכל ענפי המשק

מקור: לוחות תשומה-תפוקה.

נספח מס' 1: סקטור עסקי

תוצר מקומי גולמי, מלאי הון גולמי, שעות עבודה - מועסקים

100.0=1960

תוצר ומלאי במחירים קבועים

שעות עבודה - מועסקים		מועסקים		מלאי הון גולמי		תוצר מקומי גולמי של הסקטור העסקי		שנה
מדד 100=1960	אחוז שינוי, כל שנה לעומת קודמתה	מדד 100=1960	אחוז שינוי, כל שנה לעומת קודמתה	מדד 100=1960	אחוז שינוי, כל שנה לעומת קודמתה	מדד 100=1960	אחוז שינוי, כל שנה לעומת קודמתה	
						45.9	31.3	1951
						47.9	4.3	1952
						46.3	-3.4	1953
						55.8	20.5	1954
						62.7	12.5	1955
						68.9	9.8	1956
						75.6	9.8	1957
						81.7	8.0	1958
						93.4	14.3	1959
100.0		100.0		100.0		100.0	7.1	1960
105.0	5.0	101.1	1.1	111.6	11.6	112.0	12.0	1961
112.4	7.0	97.5	-3.6	126.0	12.9	124.4	11.1	1962
116.2	3.4	112.9	15.8	140.1	11.2	138.4	11.2	1963
122.1	5.1	119.3	5.7	154.7	10.4	153.3	10.8	1964
123.9	1.5	121.7	2.0	173.1	11.9	167.6	9.3	1965
121.6	-1.9	120.6	-0.9	191.1	10.4	166.6	-0.6	1966
109.7	-9.8	113.3	-6.1	205.2	7.4	167.1	0.3	1967
125.8	14.7	126.6	11.8	216.1	5.3	198.5	18.8	1968
130.7	3.9	131.7	4.0	233.4	8.0	227.6	14.7	1969
133.6	2.2	135.9	3.2	254.9	9.2	244.7	7.5	1970
139.3	4.3	142.3	4.7	277.3	8.8	276.3	12.9	1971
150.9	8.3	152.5	7.2	306.7	10.6	315.2	14.1	1972
145.6	-3.5	159.1	4.3	334.0	8.9	320.3	1.6	1973
146.5	0.6	158.0	-0.7	365.7	9.5	337.9	5.5	1974
147.2	0.5	157.5	-0.3	395.7	8.2	348.7	3.2	1975
147.2	0.0	158.3	0.5	424.6	7.3	348.7	0.0	1976
147.9	0.5	161.5	2.0	448.4	5.6	352.9	1.2	1977
153.2	3.6	167.1	3.5	469.0	4.6	366.7	3.9	1978
160.0	4.4	171.1	2.4	491.0	4.7	385.0	5.0	1979
159.8	-0.1	172.5	0.8	516.1	5.1	401.6	4.3	1980
163.5	2.3	174.7	1.3	532.6	3.2	425.7	6.0	1981
163.7	0.1	177.5	1.6	548.6	3.0	428.2	0.6	1982
169.4	3.5	185.0	4.2	567.2	3.4	441.1	3.0	1983
173.1	2.2	188.0	1.6	592.7	4.5	451.6	2.4	1984
173.6	0.3	188.3	0.2	611.7	3.2	479.6	6.2	1985
177.5	2.2	192.3	2.1	628.8	2.8	506.0	5.5	1986
184.4	3.9	200.9	4.5	646.4	2.8	548.0	8.3	1987
184.8	0.2	207.0	3.0	667.1	3.2	567.7	3.6	1988
187.9	1.7	206.1	-0.4	686.5	2.9	574.6	1.2	1989
191.8	2.1	210.7	2.2	701.6	2.2	617.7	7.5	1990
201.2	4.9	221.4	5.1	724.0	3.2	656.6	6.3	1991
221.0	9.8	235.6	6.4	755.2	4.3	711.7	8.4	1992
232.9	5.4	247.8	5.2	793.7	5.1	735.9	3.4	1993
255.3	9.6	266.9	7.7	844.5	6.4	794.0	7.9	1994
276.2	8.2	286.4	7.3	908.6	7.6	863.9	8.8	1995
286.4	3.7	293.9	2.6	975.0	7.3	908.8	5.2	1996

חלק ב': תעשייה, מסחר ושירותים

חלק ב': תעשייה, מסחר ושירותים

תעשייה¹

1. כללי

התעשייה בישראל כיום הינה תעשייה מודרנית, המייצרת כשליש מתוצרתה ליצוא ומתבססת על מוצרי היי-טק. ב-40 השנים האחרונות, התפתחה התעשייה ממפעלים קטנים שעסקו בעיקר בעיבוד מוצרים חקלאיים ובהלבשה, לתעשייה עתירת ידע המתבססת על כוח אדם בעל השכלה אקדמית וטכנית. בענף התעשייה (כולל ענף היהלומים), מועסקים, בשנת 1996, 405 אלף מועסקים, כולל עצמאים. הם מהווים כ-20% מכלל המועסקים במשק.

ענף היהלומים, המעסיק כ-10,000 מועסקים איננו נחקר במסגרת הסטטיסטיקה התעשייתית בגלל קשיים בקבלת נתונים מהימנים. לכן, הסקירה להלן תתייחס לענף התעשייה ללא ענף היהלומים.

בשנת 1996, פועלים במשק כ-19 אלף מפעלי תעשייה (ללא ענף היהלומים), המעסיקים כ-375 אלף מועסקים, מתוכם 25 אלף מועסקים בכ-9,000 מפעלים זעירים. ב-600 מפעלי התעשייה המעסיקים מעל 100 מועסקים כל אחד, מועסקים כ-185 אלף מועסקים. במפעלים גדולים אלו מתבצע כ-2/3 מהייצור התעשייתי ו-85% מהיצוא התעשייתי.

לוח 6. מפעלים ומועסקים בתעשייה (ללא ענף יהלומים)

1996	1990	1980	1975	1965	1958	
18,993	15,187	11,199	11,251	12,347	8,431	מפעלים (מעסיקי שכירים)
375	317	276	269	188	109	מועסקים (אלפים)
20	20	24	24	15	13	מסי מועסקים ממוצע למפעל
						אחוז מועסקים במפעלים
49%	52%	63%	58%	41%	36%	שבהם +100 עובדים

עד שנות ה-80, הלך וגדל מספר המועסקים הממוצע במפעל התעשייתי, עד ל-24 מועסקים בממוצע. מפעלים גדולים, המעסיקים 100 מועסקים ויותר, העסיקו כ-63% מסך המועסקים בתעשייה. המשבר בסוף שנות ה-80, לאחר תוכנית הייצוב הכלכלי (1985), גרם לסגירת תכנית הלבאי בתעשיות הביטחוניות, פירוק תשלובות, פיטורי עובדים במפעלים גדולים וכו'. לפיכך, בשנים האחרונות גודל המפעל הממוצע הינו 20 מועסקים ומשקלם של המפעלים הגדולים (+100) בסך המועסקים בתעשייה ירד לכ-50%.

¹ הנתונים המובאים בפרק זה מבוססים על מקורות שונים ובעיקר על סקרי התעשייה השנתיים שנערכו החל משנת 1955, הנתונים החדשיים הנאספים במסגרת מדדי התעשייה ונתוני לוחות תשומה-תפוקה.

2. התוצר התעשייתי, עבודה והון

התוצר התעשייתי גדל בשנים 1990 עד 1996 בקצב של 6%-7% לשנה - קצב גידול גבוה בהשוואה לקצב הצמיחה התעשייתית המאפיין את מדינות המערב.

לוח 7. קצב הגידול השנתי של התוצר התעשייתי

אחוזים

בריטניה	צרפת	קנדה	יפן	ארה"ב	ישראל	
2.4	0.6	3.9	3.4	3.8	5.4	1996
0.3	-0.5	2.3	-0.4	2.8	7.3	1996-1990

במשך 40 שנה עלה הייצור התעשייתי פי 12, ומספר השכירים המועסקים בתעשייה גדל פי 3 בלבד.

בגלל מחסור בחומרי גלם ובמחצבים, התפתחה, בשנים הראשונות לקום המדינה, תעשייה המבוססת על עיבוד חומרי גלם חקלאיים וחומרי גלם מיבוא. תקופת הצמיחה המואצת בתעשייה היתה משנות ה-60 עד תחילת שנות ה-70. בשנים 1960 עד 1972, שיעור הצמיחה היה גבוה במיוחד והגיע בממוצע לכ-11.5% לשנה. בתקופה זו התרחשה בתעשייה קפיצת המדרגה, והתעשייה התפתחה מתעשיית מוצרים מסורתיים - טקסטיל והלבשה - לתעשייה עתירת ידע.

גורמים שונים יצרו את התנאים להתפתחות התעשייתית המהירה: הביקוש למוצרי התעשייה בשוק המקומי, שגדל בקצב מהיר בשנות ה-50 וה-60 כתוצאה מגידול האוכלוסייה ומעלייה ברמת החיים, ופתיחת שוקי חוץ שאפשרו הגדלת היצוא. גם התנודות בענף הבנייה בשנים השונות השפיעו על הייצור התעשייתי, הכולל בין היתר, ייצור תשומות לבנייה. תנופת הבנייה הנרחבת, שאפיינה את המחצית הראשונה של שנות ה-60, תרמה לגידול הייצור התעשייתי.

לוח 8. הייצור התעשייתי ותשומותיו - שיעור גידול ממוצע שנתי¹

אחוזים

1996	1991-1995	1986-1990	1981-1985	1973-1980	1968-1972	1966-1967	1961-1965	1955-1960	
5.4	7.5	1.9	3.6	3.7	15.1	-1.0	13.4	11.6	ייצור תעשייתי
2.1	4.4	-2.1	1.3	0.8	10.0	-6.6	7.3	5.9	תשומות עבודה
3.3	2.9	4.1	2.3	2.9	4.6	3.7	5.7	5.4	פריון העבודה (תוצר לשעת עבודה)
10.0	6.3	3.8	4.7	7.4	6.9	4.0	7.7	12.0	מלאי הון ⁽²⁾
0.1	1.5	1.2	0.4	1.3	7.3	-0.9	6.0	3.9	פריון כולל
7.3	9.5	6.6	7.7	11.1	16.6	12.5	15.4	22.0	היצוא התעשייתי (ללא יהלומים)

(1) שיעורי גידול שנתיים מופיעים בנספח מס' 2.

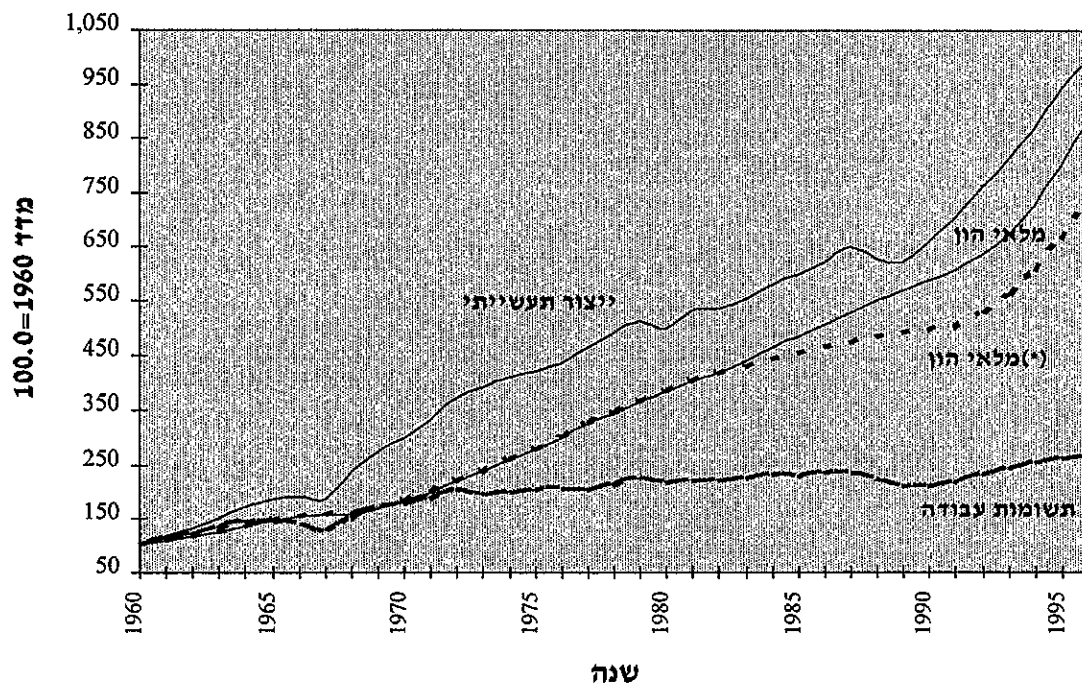
(2) נתונים מעודכנים על מלאי ההון בתעשייה, על-פי סקר מלאי הון 1992, מורים על גידול נמוך יותר במלאי ההון בין 1982 ל-1991 - 20%, לעומת 50% ע"פ הנתונים שהוצגו בלוח. ע"פ נתונים אלו, הפריון הכולל, שהינו היחס בין הייצור לבין הערך הכולל של תשומות (הון ועבודה), יעלה מעבר למוצג בלוח.

גידול בהיצע גורמי ייצור - הן כוח עבודה (גידול של 5%-6% בממוצע לשנה) והן גידול במלאי ההון התעשייתי - אפשרו את המענה לגידול בביקוש. הודות ליבוא הון נטו למשק, התאפשרה רמה גבוהה של השקעות בתעשייה. גידול האוכלוסייה סיפק כוח אדם וגם העלייה בהשכלה של האוכלוסייה - שניהם תרמו לשינוי המבני בתעשייה, ולפיריון העבודה שעלה בשנות ה-50 וה-60 בשיעור של 5%-6% לשנה.

באמצע שנות ה-60 חלה ירידה בתוצר התעשייתי בשיעור של 1% לשנה, עקב המשבר שחל בענף הבינוי. משבר זה גרר מיתון בענף התעשייה, בעיקר בענפים המייצרים תשומות לבנייה. לאחר המיתון ומלחמת ששת הימים, החלה צמיחה מחודשת בשיעור של 17% בממוצע לשנה בתקופה 1968-1972, שלווה בגידול ביצוא ובתעסוקה. לאחר מלחמת יום כיפור, בשנת 1973, ומשבר הדלק ירדו שיעורי הצמיחה בתעשייה ל-4% באמצע שנות ה-70.

דיאגרמה ה. ייצור תעשייתי, תשומות עבודה ומלאי הון בשנים 1960-1996

(100.0=1960)

(*) מלאי הון לשנים 1982-1992 מתוקן ע"פ סקר מלאי הון

שיעורי צמיחה של כ-4% לשנה אפיינו גם את שנות ה-80, פרט לשנים 1988 ו-1989 בהן נרשמה ירידה בייצור התעשייתי בשיעור של 2%-3% לשנה. החל מתחילת שנות ה-90, עם גל העלייה הגדול, החלה צמיחה מחודשת בשיעור גבוה של כ-7% לשנה.

3. מבנה ענפי של התעשייה

3.1 ענפים "מתקדמים" לעומת ענפים מסורתיים

בשנת 1996, כ-60% מהתוצר התעשייתי (ללא ענף יהלומים), נבע "מענפים מתקדמים" - המאופיינים על ידי איכות כוח העבודה, ההון הפיסי והון מחקר ופיתוח. ענפים אלו כוללים מפעלי היי-טק בענפי מכונות, ציוד חשמלי ואלקטרוני וכלי הובלה (29% מהתוצר התעשייתי), ענפי כימיה ופלסטיקה (16%) ומתכת ומוצריה (15%).

40% מהייצור התעשייתי נבע מענפים מסורתיים - 11% מענפי המזון, 8% מענפי טקסטיל, הלבשה ועור, 8% מענפי מכרות, מחצבים ומינרלים ו-14% מענפי עץ, נייר, דפוס ושונות.

בענפים "מתקדמים" מתרכזו כמעט כל מלאי ההון של מחקר ופיתוח וכ-2/3 ממלאי ההון הקבוע בתעשייה. בענפים אלו מועסקים כמאתיים אלף מועסקים (כ-50% מהמועסקים בתעשייה) והתוצר למועסק מסתכם ב-136 אלף ש"ח (בשנת 1996) - גבוה ב-40% מזה של הענפים המסורתיים (107 אלף ש"ח).

בשנות ה-50, עסקה התעשייה בעיקר בעיבוד חומרי גלם חקלאיים לצריכה. בשנת 1958, כ-65% מהתוצר התעשייתי נבע מהענפים המסורתיים ובהם: ענפי מזון (14%), טקסטיל, הלבשה ועור (27%), מכרות ומחצבים (10%). רק 35% מהתוצר נבע מענפים כגון מכונות וציוד חשמלי, כימיה ופלסטיקה.

בשנות ה-70, התפתחה התעשייה עתירת הידע. בשנת 1977, היווה תוצר הענפים המתקדמים 53% מסך התוצר התעשייתי, אם כי שיטות הייצור והטכנולוגיה בענפים אלו לא היו מפותחות עדיין כמו היום. בשנים אלו הלך והצטמצם חלקם של ענפי טקסטיל, הלבשה ועור בתוצר התעשייתי לכדי מחצית.

3.2 התעשיות הביטחוניות

לתעשיות הביטחוניות משקל גבוה בייצור התעשייתי. הן מעסיקות ב-1996 כ-6% מהמועסקים בתעשייה ומתרכזות בתעשיות עתירות הידע. משקלן ביצוא התעשייתי גבוה יותר ונאמד בכ-12%.

בשנות ה-70, הייתה לתעשיות הביטחוניות תרומה נכבדה להתפתחות התעשיות עתירות הידע ולשינוי המבני שחל בתעשייה. בתעשיות הביטחוניות החלה תקופת צמיחה מואצת לאחר מלחמת ששת הימים, בעיקר עקב התרחבות קניית משרד הביטחון. בתקופה זו נקלטו בתעשיות אלו 30 אלף עובדים חדשים והתפתחו מוצרים מתוחכמים ועתירי ידע. מאמצע שנות ה-70, הגידול בתעשיות הביטחוניות היה בכיוון של הגדלת נתח היצוא.

בשנת 1985, היוו המועסקים בתעשיות הביטחוניות כ-13% מכלל המועסקים בתעשייה, ומכירותיהם ליצוא, שהיו כ-60%-80% מכלל המכירות, היוו כ-19% מכלל היצוא התעשייתי. בסוף שנות ה-80, עם ההחלטה לסגור את פרויקט הלבאי וצמצום הקניית הביטחוניות ועם המשבר התעסוקתי במשק לאחר תכנית הייצוב הכלכלי, החלה תקופת צמצום של התעשיות הביטחוניות עד לרמתן בשנת 1996.

לוח 9. תוצר ענפי התעשייה (ללא יהלומים)

תוצר למועסק (אלפי ש"ח)	אחוזים					
	1996	1988	1977	1965	1958	
122	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
136	59.7	57.5	53.4	42.2	35.2	ענפים מתקדמים
133	28.9	30.5	23.8	18.0	14.3	מכונות, ציוד חשמלי ואלקטרוני וכלי הובלה
152	16.1	14.4	13.9	11.3	9.6	כימיה ופלסטיקה
132	14.7	12.6	15.7	12.9	11.3	מתכת ומוצרי מתכת
107	40.3	42.5	46.6	57.8	64.8	ענפים מסורתיים
94	11.2	14.2	13.1	15.5	14.1	מזון
71	7.5	8.8	13.1	17.1	26.8	טקסטיל, הלבשה ועור
202	8.0	6.1	7.1	11.0	9.8	מכרות, מחצבים ומינרלים
118	13.6	13.4	13.3	14.2	14.1	עץ, נייר, דפוס ושונות

לוח 10. מועסקים בענפי התעשייה

שכר לשכיר (אלפי ש"ח)	אחוזים					
	1996	1988	1977	1965	1958	
70	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
89	51.6	44.4	46.6	35.7	33.3	ענפים מתקדמים
96	24.8	22.0	23.7	16.6	12.6	מכונות, ציוד חשמלי ואלקטרוני וכלי הובלה
77	11.5	9.2	9.5	7.5	9.0	כימיה ופלסטיקה
62	13.7	13.2	13.3	11.6	11.7	מתכת ומוצרי מתכת
54	49.0	55.6	53.4	64.3	66.7	ענפים מסורתיים
52	14.9	16.8	15.3	15.0	17.4	מזון
40	12.5	17.9	20.2	23.3	20.9	טקסטיל, הלבשה ועור
83	4.9	4.1	5.3	8.0	9.9	מכרות, מחצבים ומינרלים
56	16.7	16.8	12.6	18.0	18.5	עץ, נייר, דפוס ושונות

חלוקת התוצר בין תמורה לעבודה ותמורה להון הושפעה מהגידול של מפעלים עתירי ידע. במפעלים אלו השכר לשכיר הינו גבוה יחסית - ב-1996, במפעלים בענפי חשמל ואלקטרוניקה, השכר לשכיר גבוה ב-40% מהשכר הממוצע בתעשייה. בשנות ה-60 וה-70, חלק ההון בתוצר היה 33%-40% ותמורה לעבודה 60%-67%. בשנות ה-80, עלה חלק התמורה לעבודה ל-73% וירד חלק התמורה להון. בשנים האחרונות גדל שוב חלק התמורה להון, וזאת עקב צמצום במפעלים גדולים וביטחוניים המשלמים שכר גבוה, העסקת עולים חדשים בתעשייה בשכר נמוך, גידול ניכר במלאי ההון וכו'.

לוח 11. חלק התמורה לעבודה בתוצר התעשייתי

1994-1958

אחוזים

1994	1992	1990	1988	1982	1977	1972	1965	1958	
69	67	71	73	73	61	60	65	67	תמורה לעבודה

בשנת 1994, היה שיעור הרווח התפעולי כ-10% מסך תפוקת מפעלי התעשייה, כאשר במפעלים הבינוניים, המעסיקים עד 300 מועסקים, נרשם שיעור הרווח הגבוה ביותר - כ-12% מהתפוקה.

3.3 ייעוד הייצור התעשייתי

בשנת 1996, הסתכמה התפוקה התעשייתית במחירי גורמי הייצור ב-144 מיליארד ש"ח. כ-30% מהתפוקה התעשייתית הופנה ליצוא, ובהתחשב בתשומות שנמכרות לענפי משק אחרים (כגון תשומות לחקלאות, לתחבורה, למסחר ושירותים) ומשמשות בייצור ליצוא, הרי נמצא כי כ-50% מהתפוקה התעשייתית מופנה במישרין ובעקיפין ליצוא, כ-30% לצריכה פרטית, 6% לצריכה ציבורית (מזה 4% לביטחון) והיתר להשקעות.

לוח 12. ייעודי כלל התפוקה התעשייתית

אחוזים

1996	1977	1958	
100	100	100	סך הכל
30	44	67	צריכה פרטית
6			צריכה ציבורית
(4)			מזה:
			צריכה ביטחונית
15	12	18	השקעות
49	44	14	יצוא

בשנת 1996, הסתכם היצוא התעשייתי ב-18.3 מיליארד דולר, מזה יצוא יהלומים 5.3 מיליארד דולר. היצוא התעשייתי (ללא יהלומים) מהווה למעלה מ-70% מיצוא הסחורות, יצוא היהלומים - 24% והיתר - כ-4% - יצוא מוצרים חקלאיים. היצוא התעשייתי מהווה כ-50% מיצוא הסחורות והשירותים של המשק הישראלי.

בשנת 1996, מתרכז היצוא התעשייתי ביצוא של מוצרים עתירי ידע. 50% מהתפוקה של הענפים עתירי הידע - מכונות, ציוד חשמלי ואלקטרוניקה - יועד ליצוא ו-36% מתפוקת ענפי הכימיה והפלסטיק. גם בענפים המסורתיים כמו טקסטיל, הלבשה ועור הופנתה 30% מהתפוקה ליצוא.

גודלו המצומצם של השוק המקומי הישראלי, תהליך פתיחת המשק לשוקי חו"ל, הליברליזציה וחשיפת הייצור המקומי גרמו להתפתחות בכיוון של תעשיות יצוא כדי לאפשר התרחבות וגידול. ואמנם, המאפיין העיקרי בהתפתחות התעשייה הינו הגידול במשקל התפוקה המופנית במישרין ליצוא (מכ-10% בשנת 1958 ל-30% בשנת 1996). לעומת זאת, קטן חלק התפוקה התעשייתית שהופנתה לצריכה הפרטית, וגם חלקה של התפוקה לצריכה ביטחונית, שהגיע לשיא בשנת 1975 (אחר מלחמת יום כיפורים), הצטמצם.

לוח 13. משקל היצוא הישיר בתפוקה התעשייתית

אחוזים

1996	1977	1958	
27	25	7	סך הכל
16	27	9	מכרות, מחצבים ומינרלים
36	23	9	כימיה ופלסטיקה
6	10	4	מזון
30	31	4	טקסטיל, הלבשה ועור
17	23	3	מתכת ומוצרי מתכת
			מכונות, ציוד חשמלי ואלקטרוני
50	33	6	וכלי הובלה
11	16	5	עץ, נייר דפוס ושונות

4. מבנה השוק המקומי למוצרים תעשייתיים

בעקבות פתיחת המשק לשוקי חוץ, עם חשיפת הייצור המקומי לסחר הבינלאומי כתוצאה מהסכמי סחר שנחתמו עם ארצות השוק האירופי המשותף (1975) וארה"ב (1985), גדל חלק היבוא המתחרה בכלל השוק המקומי של המוצרים התעשייתיים. סחורות היבוא הוגדרו כיבוא מתחרה באם שיעור הייצור המקומי של המוצר עלה על 20% מכלל המקורות בשוק (ייצור מקומי + יבוא). בשנת 1965, סיפק היבוא כ-10% מהשוק המקומי, כאשר 45% מהמכירות המקומיות סופקו ע"י 3 המפעלים הגדולים (המובילים) ויתרת 45% ע"י יתר המפעלים. עם המשך תהליך חשיפת המשק ליבוא, הלך וגדל משקלו של היבוא המתחרה בשוק המקומי ל-25% עד לסוף שנות ה-80. במקביל חלה ירידה בשיעור תריכוזיות לכ-35% (חלקם המשוקלל של 3 המפעלים המובילים בכל ענף).

בשנות ה-90, נמשכה מגמה זו עם חקיקת החוקים לביטול ההגנה על תוצרת הארץ ובשנת 1994 היבוא המתחרה מהווה 30% מכלל השוק המקומי למוצרים תעשייתיים.

לוח 14. מכירות מוצרים תעשייתיים בשוק המקומי, לפי מקור

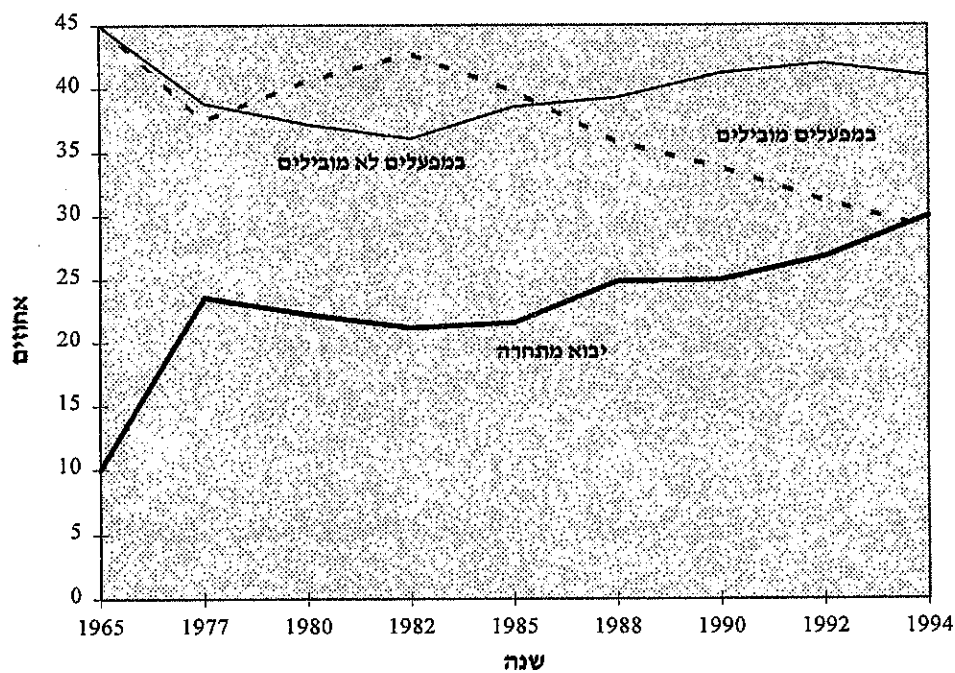
1994-1965

אחוזים

יתר המכירות		יבוא מתחרה	סך הכל	שנה
במפעלים לא מובילים	במפעלים מובילים			
45.0	45.0	10.0	100	1965
38.9	37.5	23.6	100	1977
37.2	40.6	22.3	100	1980
36.1	42.7	21.2	100	1982
38.6	39.8	21.6	100	1985
39.3	35.8	24.9	100	1988
41.2	33.8	25.0	100	1990
42.0	31.2	26.8	100	1992
41.0	29.0	30.0	100	1994

דיאגרמה ו. מכירות מוצרים תעשייתיים בשוק המקומי, לפי מקור

1994-1965

הייצור התעשייתי מתרכז בעיקר במחוזות תל-אביב, המרכז וחיפה. כ-2/3 מהמועסקים בתעשייה עובדים במפעלים הממוקמים באזורי תל-אביב (28%), מרכז (23%) וחיפה (15%).

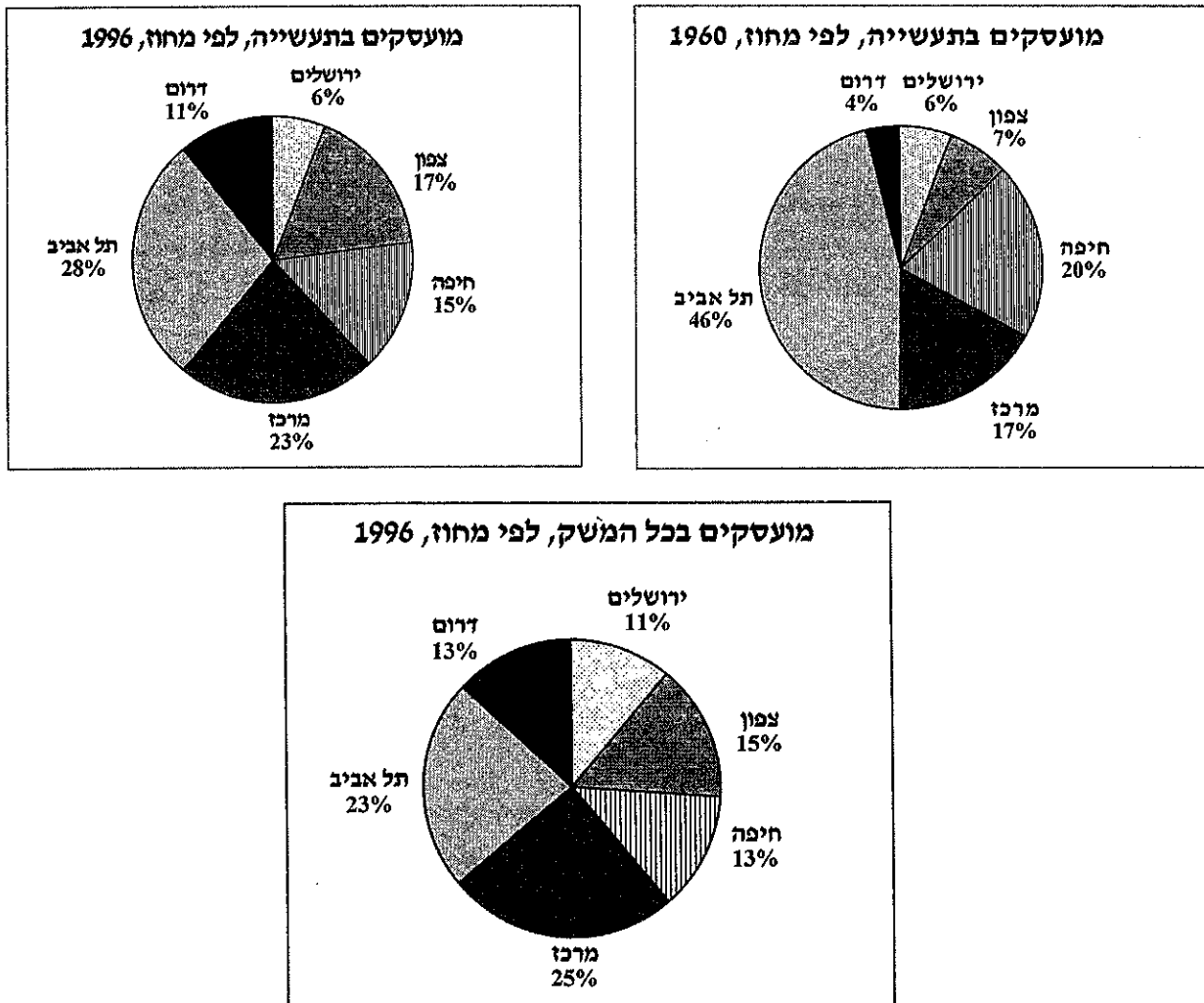
במחוז ירושלים גבוה יחסית מספר המועסקים בענפי השירותים, בעיקר בשירותים ממשלתיים. במחוז זה מהווים המועסקים 11% מכלל המועסקים במשק, אבל רק 6% מהמועסקים בתעשייה.

לוח 15. התפלגות המועסקים, לפי מחוז

1996			1960	מחוז
אחוז מועסקים בתעשייה מהמועסקים במחוז	בתעשייה	כלל המשק	תעשייה	
20	100.0	100.0	100.0	סך הכל
11	6	11	6	ירושלים
27	17	15	7	צפון
21	15	13	20	חיפה
23	23	25	17	מרכז
16	28	23	46	ת"א
25	11	13	4	דרום

חוק עידוד השקעות הון (1959) נחקק כחלק ממדיניות של פיזור אוכלוסייה באמצעות מענקי הון שיאפשרו פיזור השקעות בכל אזורי הארץ. בשנות ה-60, 17% מהמועסקים בתעשייה היו באזורי פיתוח (ירושלים, צפון ודרום) - אזורים שמשקלם הוכפל עד שנת 1996. לעומת זאת, קטן כמעט למחצית משקלו של מחוז תל-אביב במועסקים בתעשייה.

דיאגרמה ז. התפלגות המועסקים, לפי מחוז

5. מבנה כוח אדם, השקעות בהון ובמחקר ופיתוח

5.1 מבנה כוח אדם בתעשייה

בשנת 1996, הועסקו בתעשייה (ללא ענף יהלומים) כ-375 אלף מועסקים, מהם כ-30% נשים. כ-2/3 מהנשים המועסקות בתעשייה מועסקות בענפי המזון, טקסטיל והלבשה, דפוס, ציוד חשמלי ואלקטרוני. כ-17% מכלל המועסקים בתעשייה הינם בעלי השכלה אקדמית וטכנית, מהם כ-10% מהנדסים ומדענים.

כוח האדם בעל רמת השכלה גבוהה מתרכז במפעלים הגדולים ובענפי היי-טק. בענפים אלו המהנדסים, המדענים והטכנאים מהווים כ-40% מכלל המועסקים.

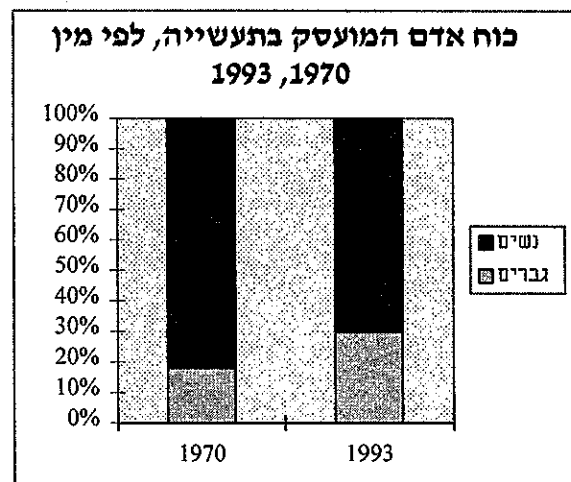
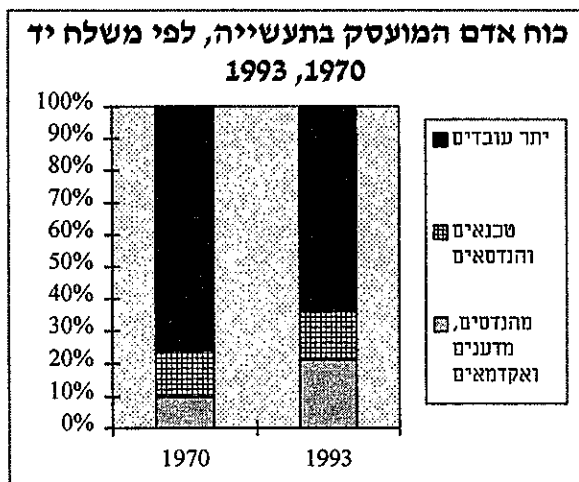
הגידול בהעסקת כוח אדם אקדמי טכני בתעשייה התרחש בשנות ה-70 בגלל השינוי המבני בתעשייה - עלייה במשקלם של הענפים הטכנולוגיים בתעסוקה וירידה יחסית במשקלם של הענפים המסורתיים. בשנת 1970, רק כ-6% מכלל המועסקים בתעשייה היו בעלי השכלה אקדמית טכנית.

לוח 16. מבנה כוח אדם המועסק בתעשייה

(באחוזים מכלל המועסקים בתעשייה)

1993	1970	
29.8	18.0	נשים
9.8	2.3	מהנדסים, מדענים ואקדמאים
7.0	3.4	טכנאים והנדסאים

דיאגרמה ח. מבנה כוח אדם המועסק בתעשייה

5.2 השקעות הון

השינוי המבני בתעשייה וההתפתחות ברמת ההשכלה של כוח האדם המועסק בתעשייה לוותה גם בגידול בהשקעות הון ובהשקעות במחקר ופיתוח.

בשנת 1996, השקעות ההון בתעשייה מהוות כ-30% מההשקעות במשק. ב-6 השנים האחרונות חל גידול ניכר בהשקעות בתעשייה - 17% בממוצע לשנה לעומת 13% בכלל המשק.

בעקבות חוק עידוד השקעות הון (1959) היו שנות ה-60 שנות שיא בהשקעות בתעשייה, שעלו בשיעור שנתי של 9%. שיעור גידול זה נרשם גם במחצית הראשונה של שנות ה-80.

גם כיום, למרות השינויים בחוק עידוד השקעות הון, עדיין מהווים המענקים כ-17% מכלל ההשקעה בתעשייה.

5.3 השקעות במחקר ופיתוח

בתחילת שנות ה-70 הושקעו בכל שנה במחקר ופיתוח (מו"פ) בתעשייה, כ-0.5% מהפדיון התעשייתי, שיעור שגדל במשך השנים והגיע בשנת 1995 ל-1.6% מהפדיון התעשייתי. כ"מחקר ופיתוח" הוגדרה פעילות שיטתית ומקורית המיועדת לייצור ידע מדעי או טכנולוגי חדש או פיתוח ויישום חדש של ידע קיים. כ-60% מההוצאה למו"פ בשנת 1995 היו בענפי ציוד תקשורת וציוד תעשייתי לבקרה ופיקוח ו-13% בענף כימיקלים וזיקוק נפט.

ממחקרים שנערכו על התפתחות התעשייה בישראל התברר כי, התשואה להשקעה במחקר ופיתוח גבוהה מהתשואה להשקעה בהון. המחקר והפיתוח הוביל את התפתחויות בענפים המתקדמים ואת הגידול ביצוא.

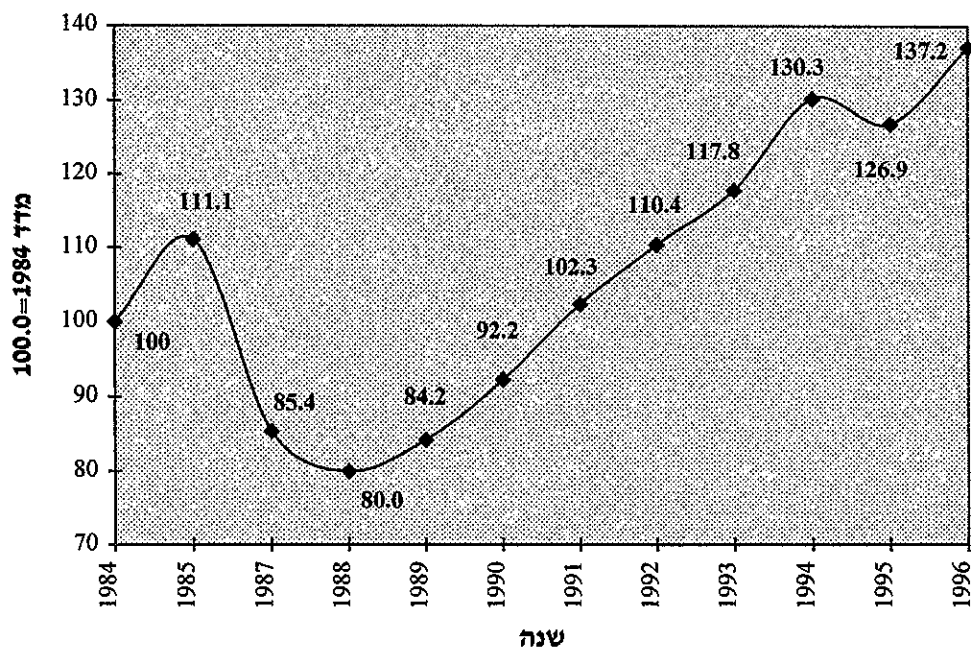
במפעלים העוסקים במחקר ופיתוח, ההוצאה בתחום זה מהווה כ-6% מפדיונם. הממשלה משתתפת במימון ועידוד מחקרי הפיתוח ב-20% מההוצאה.

**לוח 17. ההוצאה למו"פ תעשייתי כאחוז מהפדיון התעשייתי
1995, 1980**

1995	1980	
1.6	1.0	סך הכל
2.9	1.6	ענפים מתקדמים
5.2	3.6	מכונות, ציוד חשמלי ואלקטרוני וכלי הובלה
1.3	0.9	כימיה ופלסטיק
0.4	0.3	מתכת ומוצרי מתכת
0.1	0.2	ענפים מסורתיים
0.1	0.1	מזון
0.05	0.04	טקסטיל, הלבשה ועור
0.3	0.6	מכרות מחצבים ומינרלים
0.1	0.1	עץ, נייר, דפוס ושונות

דיאגרמה ט. מדד ההוצאות השוטפות* על מו"פ

מפעלים המעסיקים 50 מועסקים ויותר

(*) ההוצאות השוטפות מנוכות בשינוי מחירים, לפי מדד המחירים לצרכן.

מסחר ושירותי אוכל

ענף המסחר, כולל שירותי אוכל והארוחה, מהווה כ-15% מכלל התוצר של ענפי המשק.

משקלו בתוצר נשאר כמעט קבוע במשך 40 השנים האחרונות, אולם במבנה ענף המסחר חלו שינויים גדולים.

בשנת 1996, הועסקו בענף כ-300 אלף מועסקים, מהם כ-230 אלף במסחר (סיטוני וקמעוני). תוצר ענף המסחר (סיטוני וקמעוני) מהווה 93% מכלל תוצר הענף, שירותי אוכל 4% ושירותי הארוחה 3%.¹ פדיון ענף המסחר הסתכם בשנת 1996 בכ-174 מיליארד ש"ח, ופדיון ענף שירותי אוכל בכ-8 מיליארד ש"ח.

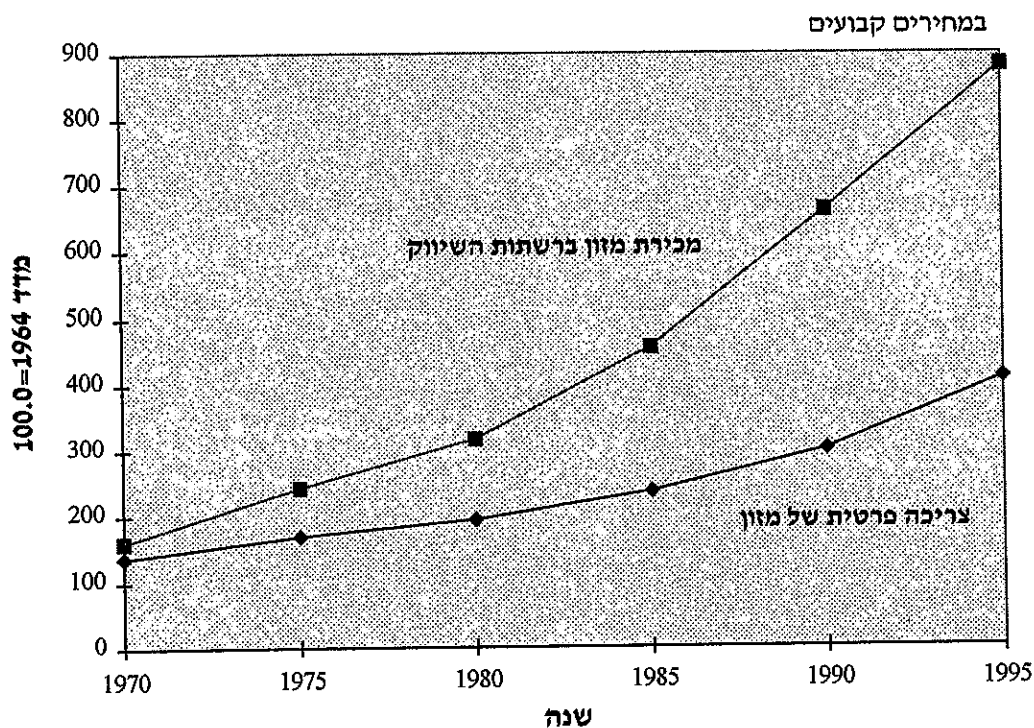
בתחילת שנות ה-60, יותר מ-75% מערך המכירות של המסחר היו מסחר סיטוני ובו עסקו כ-1/4 ממספר המועסקים בענף. בעוד שהמסחר הקמעוני היה מסחר זעיר בעיקרו. במהלך השנים התפתח המסחר ברשתות שיווק גדולות וחנויות שרשרת. המסחר הקמעוני מהווה בשנת 1995 כ-40% מפדיון ענף המסחר ומועסקים בו כ-2/3 מהמועסקים בענף המסחר.

מכירות רשתות שיווק המזון היוו בתחילת שנות ה-60 כ-10% מכלל צריכת המזון במשק. ההתפתחות הגדולה ברשתות שיווק המזון (פתיחת סניפים חדשים, הרחבת חנויות, מיזוגים וכו'), שהתרחשה מאז שנות ה-70, הביאה לכך שחלק גדול מקניות המזון של האוכלוסייה מבוצע ברשתות אלו. בשנת 1995 נאמד משקלם בכ-30%.

¹ פעילות שירותי הארוחה נסקרת ב"תיירות", פרסום יובל מס' 1, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תשנ"ח 1998, ירושלים.

דיאגרמה י. צריכה ומכירות מזון ברשתות השיווק

(100.0=1964)

התפתחות בכיוון של רשתות שיווק השפיעה על הריכוזיות בענף המסחר ובעיקר במסחר הקמעוני. בשנת 1982, כ-50% מפדיון ענף המסחר במזון רוכזו בידי 2% מכלל העוסקים ובשנת 1995, בידי 1% בלבד מהעוסקים. גם בענף מסחר בצרכי בית, רהיטים וכלי רכב ניכרת עלייה בריכוזיות; בשנת 1982, כ-9% מהעוסקים ריכזו 50% מפדיון הענף ובשנת 1995, רק 2% מהעוסקים. לעומת זאת, בענף טקסטיל, הלבשה ועור עדיין ישנם הרבה סוחרים זעירים ופדיונם של כ-90% מהעוסקים בשנת 1995 נופל ממיליון ש"ח לעוסק, כשסך הכל פדיונם מהווה כ-40% מפדיון הענף.

בשנות ה-90, התפתחו שירותי השיווק החדשים עם הקמתם של הקניונים ברחבי הארץ. הקניונים תופסים נתח נכבד מהמכירות של המסחר הקמעוני.

במסחר הסיטוני, הריכוזיות גבוהה בכל השנים, וב-1995, כ-1% מהעוסקים ריכזו יותר מ-50% מפדיון הענף. המסחר הסיטוני מתרכז בעיקר במסחר של דלק, מתכות, מכוונות וציוד חשמלי ואלקטרוני וכלי רכב ומסחר סיטוני במזון.

המסחר הסיטוני מתנהל בעיקר באזורי המרכז ות"א.

שירותי אוכל הכלולים בענף היו בתחילת שנות ה-60 בעיקר מסעדות פועלים, בתי קפה קטנים ובעיקר קיוסקים ודוכנים. עם העלייה ברמת החיים ותגידול בתיירות לארץ, התפתחו שירותי האוכל והמסעדות. הענף מעסיק כיום מעל 50 אלף מועסקים והמסעדות, ברמות שונות, פרוסות על כל האזורים הגיאוגרפיים של הארץ.

לוח 18. התפלגות פדיון מסחר לפי מחוזות, 1995

אחוזים		
מסחר קמעוני	מסחר סיטוני	
100.0	100.0	סך הכל
7.6	9.5	ירושלים
8.1	3.5	צפון
13.2	17.0	חיפה
32.0	14.6	מרכז
40.7	56.1	ת"א
8.2	4.3	דרום

שירותים פיננסיים, עסקיים ואישיים

בשנת 1995, מהווים השירותים הפיננסיים, העסקיים והאישיים כ-1/3 מהתוצר העסקי בישראל, ומועסקים בהם יותר מ-20% מכלל המועסקים בענפי המשק.

בענפים אלו חלה התפתחות מרשימה במהלך 50 השנים האחרונות; משקלם בתוצר היה כ-15% בשנת 1958, ורובם היו שירותים פיננסיים, כולל ביטוח, שירותים אישיים ומעט מאוד שירותים עסקיים.

לוח 19. משקל ענפי השירותים בתוצר העסקי

אחוזים						
1995	1990	1988	1982	1972	1958	
31.5	28.8	28.6	24.4	16.4	15.2	סך הכל ענפי שירותים
12.9	11.9	13.6	11.8	7.1	..	פיננסיים וביטוח
10.2	8.9	7.5	7.1	3.5	..	שירותים עסקיים
8.4	8.0	7.5	5.5	5.8	..	שירותים אישיים

התוצר של מערכת הפיננסיים והביטוח היה בשנת 1972 כ-7% מכלל התוצר של ענפי המשק. בשנות האינפלציה הגבוהות של שנות ה-80, עלה משקלה של המערכת הפיננסית והגיע לכ-12%-14% מהתוצר של ענפי המשק. בשנות ה-90, עקב צמצום המערכת הבנקאית, משקלה דומה למשקלה בתחילת שנות ה-80.

מערכת הבנקים בישראל, בשנת 1996, ריכוזית מאוד. אומנם קיימים 24 בנקים מסחריים, אך 5 הקבוצות הבנקאיות הגדולות מהוות יותר מ-90% מנכסי הבנקים. כמו כן, פועלים עוד 9 בנקים למשכנתאות ובנק אחד למימון ההשקעות ו-11 תאגידים אחרים. במספר התאגידים הבנקאיים חל צמצום עם השנים

בעקבות מיזוגים של בנקים. בשנת 1980, פעלו במשך 30 בנקים מסחריים, 16 בנקים למשכנתאות ו-8 בנקים למימון השקעות.

לוח 20. שכירים ופדיון בענפי השירותים הפיננסיים והאישיים

1996

פדיון		שכירים		
אחוז מפדיון ענפי המשק ⁽²⁾	מיליוני ש"ח	אחוז שכירים מסך שכירים בענפי המשק ⁽¹⁾	אלפים	
..	..	4.6	70	פיננסיים
9.5	54,104	20.5	314	שירותים עסקיים נכסים דלא ניידים, השכרה
2.7	15,317	1.2	18	מיחשוב
1.0	5,860	2.0	30	שירותי כוח אדם, שמירה וניקיון
1.2	6,816	10.0	154	פעילויות עסקיות אחרות
4.6	26,109	7.3	112	שירותי בריאות וחינוך עסקיים
1.2	6,613	..	..	שירותים אישיים
1.2	6,973	3.1	4.8	

(1) סך שכירים ללא שכירים בשירותי מינהל ציבורי, בחינוך ובבריאות.
 (2) פדיון ענפי המשק ע"פ נתוני מס ערך מוסף ללא ענף היחלומים.

בשנת 1995, מהווים השירותים העסקיים כ-12% מהתוצר העסקי. משקלם גדל פי 3 במשך 25 שנים האחרונות.

שירותים אלו כוללים שירותי פרסומת, שירותי ייעוץ, מיחשוב וכו'. בשנות ה-90 התפתחו שירותי כוח אדם, שמירה וניקיון, אשר השכירים בהם מהווים כ-7% מכלל השכירים במשק.

פדיון ענפי השירותים גדל בשנים האחרונות בקצב גבוה יותר מאשר פדיון יתר הענפים ותרם לגידול התוצר העסקי.

השירותים האישיים כוללים שירותי בידור ותרבות, שמשקלם עלה בשנים האחרונות עם התפתחות שידורי הטלוויזיה, ובעיקר עם התחלת שידורי ערוץ 2 וחברות הכבלים. משקלם של השירותים האישיים בתוצר הוכפל במשך 25 השנים האחרונות.

לוח 21. פדיון ענפי המשק ופדיון השירותים העסקיים והאישיים, 1996-1990

שינוי כמותי, כל שנה לעומת קודמתה

1996	1990-1995	
11.4	8.9	סך הכל המשק (ללא יהלומים)
8.7	8.4	מסחר, שירותי אוכל והארוחה
18.3	10.3	שירותים עסקיים
9.5	9.1	שירותי חינוך ובריאות עסקיים
5.4	8.5	שירותים אישיים

נספח מס' 2: ייצור תעשייתי, תשומות עבודה ומלאי הון בשנים 1960-1996

100.0=1960

ייצור תעשייתי		תשומות עבודה		מלאי הון(*)		מלאי הון		שנה
מדד 100=1960	אחוז שינוי, כל שנה לעומת קודמתה	מדד 100=1960	אחוז שינוי, כל שנה לעומת קודמתה	מדד 100=1960	אחוז שינוי, כל שנה לעומת קודמתה	מדד 100=1960	אחוז שינוי, כל שנה לעומת קודמתה	
100.0		100.0		100.0		100.0		1960
115.8	15.8	111.1	11.1	107.4	7.4	107.4	7.4	1961
131.1	13.2	121.5	9.4	116.4	8.4	116.4	8.4	1962
149.8	14.3	131.3	8.1	124.9	7.3	124.9	7.3	1963
170.5	13.8	141.1	7.5	134.7	7.8	134.7	7.8	1964
187.7	10.1	142.3	0.8	144.6	7.3	144.6	7.3	1965
190.7	1.6	136.7	-3.9	152.4	5.4	152.4	5.4	1966
184.2	-3.4	124.2	-9.2	156.5	2.7	156.5	2.7	1967
236.9	28.6	149.2	20.2	157.9	0.9	157.9	0.9	1968
274.9	16.0	167.3	12.1	166.8	5.6	166.8	5.6	1969
300.4	9.3	176.4	5.5	181.7	8.9	181.7	8.9	1970
332.6	10.7	185.5	5.1	198.8	9.4	198.8	9.4	1971
372.1	11.9	200.2	7.9	218.1	9.7	218.1	9.7	1972
392.2	5.4	194.8	-2.7	239.1	9.6	239.1	9.6	1973
409.5	4.4	198.2	1.8	258.3	8.0	258.3	8.0	1974
419.7	2.5	199.8	0.8	276.5	7.0	276.5	7.0	1975
437.8	4.3	203.8	2.0	301.4	9.0	301.4	9.0	1976
465.8	6.4	200.3	-1.7	324.3	7.6	324.3	7.6	1977
492.3	5.7	211.0	5.3	342.8	5.7	342.8	5.7	1978
514.0	4.4	221.3	4.9	365.3	6.6	365.3	6.6	1979
498.6	-3.0	214.2	-3.2	386.1	5.7	386.1	5.7	1980
530.0	6.3	217.3	1.4	402.0	4.1	402.0	4.1	1981
534.8	0.9	220.4	1.4	417.6	3.9	417.6	3.9	1982
554.0	3.6	223.7	1.5	430.1	3.0	439.3	5.2	1983
581.2	4.9	228.4	2.1	445.1	3.5	464.2	5.7	1984
597.4	2.8	227.7	-0.3	455.4	2.3	485.1	4.5	1985
618.9	3.6	232.2	2.0	464.8	2.0	505.6	4.2	1986
649.3	4.9	232.2	0.0	473.8	1.9	526.3	4.1	1987
628.5	-3.2	221.5	-4.6	485.3	2.4	550.6	4.6	1988
618.4	-1.6	208.9	-5.7	491.1	1.2	569.0	3.3	1989
657.4	6.3	206.7	-1.1	495.2	0.8	585.9	3.0	1990
701.4	6.7	216.0	4.5	502.0	1.4	606.6	3.5	1991
759.0	8.2	230.5	6.7	526.1	4.8	635.7	4.8	1992
810.6	6.8	240.5	4.3	555.9	5.7	671.8	5.7	1993
870.6	7.4	250.7	4.2	601.0	8.1	726.2	8.1	1994
943.7	8.4	259.6	3.6	661.7	10.1	799.5	10.1	1995
994.6	5.4	264.8	2.0	727.8	10.0	879.5	10.0	1996

(*) מלאי הון לשנים 1982-1992 מתוקן ע"פ סקר מלאי הון.